

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ
ՅՈՂԱՆՆԵՍ ԵՄԶԵՆԱՍՐ

ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ. ԲԵՐՍ. ՄԵՆՓՈՂՈՑ. ՍՈՓԷ ՏՄԱԿԻՐ
Խմբագրութեան ուղղութեամբ համակ կամ այլ
գրութիւն եւ չի դարձուիր

Bureaux du Journal "HAÏRÉNIK"
Péra, Cité d'Alep, CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

10 ՓԱՐՍ

ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆ
ՍՈՓՈՒՆԵՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ			
Պարսկ. համար	Տարեկան	300 թիւ	75 դր. Մեծիկ
Վեցամսեայ	150 »	40 »	»
Գաւառներու	Տարեկան	300 »	400 »
Վեցամսեայ	150 »	50 »	»
»	Խաւանայ	75 »	25 »
Օտար երկրաց	Տարեկան	300 »	25 ֆրանկ
Թղթ ոտարի ծախքը խմբագրութեան վրայ (Գրասի փոխարէն փոխմ պիտի կ'ընդունուի 100 դր. տեղ 115 դր.)			

درغليهه بك اوغلنده حلب جارشونده
حيره نيك غزتهسى اداره خانه

ՄՈՒՐԱՏ—ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Վերջերս Մալի մէջ հրատա-
րակուած յօդուած մը, այդ վար-
ժարանի նկատմամբ, մեզ առիթ
կուտայ վերադառնալ յայդ խնդ-
րի որ պարբերաբար նիւթ կ'ըլլայ
մամուլի աղբյուրն տեսութեան, եւ
պարբերաբար կը մտնայր։

Արդեւ այս տեսութեամբ հրա-
տարակութիւններ եղան նաեւ անց-
եալ տարի Մալի հանդէսի մէջ։

Անբացատրելի կը մնայ թէ ինչու
վերջերս Մալի վարժարանք ամենե-
նեւ չեն ուզեր զբաղիլ Մուրատ
Ռափայէլեան վարժարանի խնդրով։
Այդ երկու վարժարաններու դրա-
մագլուխն այնքան մեծ է որ ոչ մի
հիմնարկութիւն մեր մէջ այդքան
գումար ունի. առ նուազն 3-4
հարիւր հազար ոսկի է։ Մալի վար-
ժանք աշխատասէր են, շատ բան
ընելու ընդունակ են, ուրեմն ինչ
պատճառ կայ պահել այդ վարժա-
րան իր նախկին վիճակին մէջ։

Մալի յայտնած կարծիքները լա-
ն՝ մենք ալ մեր կողմէ կը կար-
ծենք թէ՛ Մալի վարժարանք աղբիւր ա-
մենամեծ օգուտ մը կ'ընեն թէ՛
Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը
փոխադրեն մի այնպիսի կեդրոն տեղ
ուր համալսարան գտնուի։

Արդարեւ ինչ որ հիմայ կը սոր-
վեցնեն Մալի վարժարանք վերջերս
վարժարանին մէջ, այդ, ամէնը թէ
ի Պոլիս և թէ ի դաւառու կարելի է
սորվեցնել։ Ուրեմն ինչ հարկ ինչ
պէտք ամենի աղաքներն հեռավոր
տեղ մը, տարիներով փակել վար-
ժարանի մը մէջ նախնական կրթու-
թեան մը առաջին տարիներն աւան-
դելու համար։

Իսկ անդին մեր դպրոցներէն ել-
լող աշակերտները չունենալով մի-
ջոյց մը որպէս զի կարենան մասնա-
գիտութիւն մը սորվիլ կը մնան ե-
րեսի վրայ։

Մալի վարժարանք փոխադրելով Մու-
րատ Ռափայէլեան վարժարանը կեդ-
րոն քաղաք մը կրնան ամենամեծ
ծառայութիւն մը մատուցանել աղ-
ղին։

Այդ վարժարան տասնչորսն մը
կըլլայ ուսանող երիտասարդութեան
համար։

Ահաւասիկ ինչ որ մենք կ'առա-
ջարկենք։ Մուրատ Ռափայէլեան
վարժարանի մէջ դաս չորուի. ըն-
դունուին միայն այնպիսի աշակերտ-
ներ որք կարող են հետեւիլ հա-
մալսարանի մը դատախազութեանց։
Աշակերտներ կ'ուտեն, կը պատկին
դպրոցին մէջ. դպրոցին տեսչու-
թիւնը հսկող մը կ'ըլլայ։ Աշակերտք
կ'անտաւորապէս կ'երթան համալ-
սարան եւ կը վերադառնան ի վար-
ժարան։

Քաւանաւոր խիստ հսկողու-
թեան մը ներքեւ Մուրատ Ռափա-
յէլեան աշակերտք կարող կ'ըլլան
ամբողջ մտքով, անվերաբեր
զբաղիլ իրենց ուսմանը, եւ առանց
պարապ ժամանակ վատնելու աւար-
տել իրենց ուսման շրջանը։

Մուրատ Ռափայէլեան վարժա-
րանը կարող է 40-50 աշակերտ ու-
հել ձրի կամ կէս թոշակաւոր։ Ա-
նոց համար դատաւորի ծախս չի՞ն-
քել, և միայն ուսուստի, բնակարա-
նի եւ համալսարանի ծախսեր հոգա-
լով։

Այս կերպով երբ այսօր դործի
ձեռնարկեն Մալի վարժարանը, 4-5 տա-
րի վերջ կ'ընան աղբիւրն աղ 8-10
մասնագէտներ, և այնուհետեւ ամէն
տարի այդքան թուով բժիշկ, երկ-
րաշափ, մեքենադէս եւնի, կ'ունե-
նանք։

Հիմա ինչ կ'ընեն։ Հիմա ալ մի-
ջին հաշուով տարին 3-6 աշակերտ
կուտան աղբիւրն. բայց ինչ աշա-
կերտներ։ Այնպիսի աշակերտներ
որք ամէն դպրոցներէ կրնան ելլել,
ինչպէս կ'ընեն Գաւառ-Գիւլի, Բե-
րայի Մալի վարժարան վարժարաններէն
ալ։

Արդ՝ ո՞րն աղէկ է, նուազ աշ-
խատանքով, նուազ ծախքով ամէն
տարի ութը տասը մասնագէտ ու-
նենալ, թէ՛ աւելի աշխատանքով,
աւելի ծախքով ունենալ ամէն տա-
րի ութը տասը աշակերտներ որք
ամէն նախնական վարժարաններէ
կրնան ելլել, առանց ծախսի և աշ-
խատանքի յաւելման։

Վարժարանի դրութեան փոփո-
խութենէն ուրիշ մեծ առաւելու-
թիւն մըն ալ կայ թէ՛ Մալի վար-
ժանք և թէ՛ աղբիւրն։

Մեր մէջ կը գտնուին չափաւոր
կարողութեան տէր շատ անձինք
որք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն
սորվեցնել մասնագիտութիւն մը.
սակայն այդպիսիք չեն կրնար վճա-
րել այն գումարն որ պէտք է եւ-
րոպական քաղաքի մը մէջ մասնա-
գիտութիւն սորվելու համար։ Ծա-
րակոյց չկայ թէ՛ Մուրատ Ռափա-
յէլեան վարժարանը կրնայ աւելի
քիչ ծախսով ընդունիլ այդպիսի
աշակերտներ, աշակերտ մը որ դուր-
սը պիտի ծախսէ ամբողջ 200 ֆրանք,
հաւանական է որ վճարելով Մալի
վարժարանը 100 ֆրանք իր դործը
կարենայ տեսնել։ Այս դրութեամբ
ձրի և կիսաթոշակ աշակերտներուն
վրայ կ'աւելնան միջակ կարողու-
թեան տէր բազմութիւն աշակերտ-
ներ ալ, որք բոլոր մը չլրջալով վար-
ժարանի երկուսոցիցն իրենք ալ մեծ
շահ մը կ'ունենան։ Եթէ այս դրու-
թիւն ընդունուած ըլլար ո՞րքալ տը-
ղայք, միջակ կարողութեանց տէր,
այսօր բան մը սորված պիտի ըլլա-
յին։

Աւելցնենք ասոնց վրայ որ հա-
րուստներն ալ սիրացօմար պիտի
զրկեն իրենց զաւակներն այդպիսի
մի քաղաք ուր շատ երկեղ չունին
թէ՛ անոնց բարոյականը փտանդի
ներքեւ է, թէ՛ ժամանակաւ կ'ը-
լան. վաճառի դիւրեւն որ Մալի վար-
ժանք իրենց խնամոցն յանձնուած

աշակերտներու բարոյականի վրայ
պիտի հսկեն։ Պիտի հսկեն անոնց
առողջութեան վրայ, անոնց ժա-
մանակին վրայ. վարժարանի մէջ
խիստ կարգապահութիւն պիտի տրե-
նէ թոշակաւոր աշակերտք ժամա-
վաճառ ըլլան, անկարգ վիճակի մէջ

մանկն, չըրպայն իրենց ուսմանը,
Մալի վարժարանք կ'ընեն ծնողայ,
և անոնց կը մնայ անորին ինչ որ
պէտք է։

Այս տեսութիւններով կրնանք
հետեւեցնել թէ՛ Մուրատ Ռափայէ-
լեան վարժարանը երբ փոխուի, ամէն
տարի ձրի ուսանող տասը մասնա-
գէտներէ զատ շատ հաւանորէն աղ-
ղը պիտի ունենայ նաեւ թոշակաւոր
աշակերտներ և ալ տասը մասնագէտ-
ներ, որով ընդ ամէնը կ'ունենանք
քսան և թերեւս աւելի մասնագէտ-
ներ ամէն տարի։

Այս ամէնը կը յանձնարարենք
Մալի վարժարան հարց ուշադրութեան
և կ'ստանանք որ Բաշմէշի միջոցաւ
իրենց կարծիքն յայտնեն թէ՛ Մալի
և թէ՛ Հաշմէշի առաջարկութիւններ-
ուն համար ինչ որ ունին ըսելիք
թող ըսեն։ Կրնայ ըլլալ որ իրենք
ալ ունենան իրենց լուրջ առաւելու-
թիւններն զորս միւր կ'անդիտա-
նանք։

Պէտք է որ այս խնդիր վիճա-
րանութեան նիւթ ըլլայ և երկու
կողմէ անկեղծօրէն մտածենք թէ
ինչ որ քաղաքաւոր կարելի է ամենէն
աւելի օգտակար կերպով դաժա-
ծել Մուրատի և Ռափայէլի թողած
կտակներն և Մալի վարժարանը աշխա-
տութիւններն։

ՄԱՏԵՆԱԹԱԿԱՆ

ԿԵՆՈՊԱՏՐԱ

(Cléopâtre, par Jean Bertheroy)

Յիւստինիոսի նոր գրութեան մը, ժան
Պետրոսեան, որ իբր լատինացի միայն
ճանչցուած էր ցարդ, վերջերս արձակն
ալ ընդգրկուած է իր Կլեոպատրա պատմա-
կան վէպով։

Պատմական վէպն, որուն ծագումը
շատ հին է եւ որուն ողբարկն այսօր կը
գրանդը, բոլորովին կերպարանափոխուած
է արդի քննադատութեան աղբյուրութեան
տակ։ Այս պիտակ սեղը որ կը միայն
հին զինուորագրութեան ու այժմու վի-
պատմութիւնը, կատարելապէս ըմբռնի
էր առաջ եւ, հակառակ իր անուանին, հե-
ռու պատմական ըլլալէ։ Օր ար Սելու-
սեղիւն մինչեւ Ուոլթըր Սքոթ եւ Ալեք-
սանդը Տիւմա, բոլոր այն հեղինակներն
որք արդ անասլ վէպեր գրած են, հին
կամ նոր պատմութիւնն նիւթ մը առած
են եւ իրենց երեւակայութեան բոլոր
ծաղիկներն անոր վրայ թափելով անհատ-
նում հատորներ ինքուցած են։ Հիմա
իսկ, որ իր հոգի մտան ամեն գրական
սեղի վրայ գրած է, իր Կլեոպատրա, իր
Նեփթիսի Կլեոպատրա մէջ աշխարհիս
է պատմական գէպերն ու անձինք։

Պէտք է որ Յիւստինիոս, որ իր ՏԵՂԵ
Պատմութիւն վերջնական ձեւը տուաւ ընա-
պաշտ վիպապատմութեան, պատմական
վէպով կերպարանափոխել իր Սալադին
Այս գործին մէջ Յիւստինիոս փորձեց անցեալ
քաղաքակրթութիւն մը վերակենդանա-
ցնել եւ հին պատմութիւնն քաղաքա-
նութիւն մը վրայ արնայել գրել ինչպէս ար-
դի կեանքին առնուած նիւթի մը վրայ,
կէտ առ կէտ հետեւելով պատմագրե-
րու, ճշգրտօրէն նկարագրելով բարբերն
ու վայելքն եւ անձնը ցոյց տալով ոչ
կրք կիսատուածային հերոսներ ալ իբր
ճշմարիտ մարդեր։ Հին աշխարհին այս
տեսակ մը վերաշինութիւնը (recons-
truction) կատարելապէս իրականանալի

զապաւար մը չէր սակայն, որովհետեւ
ժամանակի հեռավորութիւնն ու բա-
րոց աշարղին փոփոխութիւնը մեծա-
պէս աղայած են պատմական ան-
ձերու հոգեբանութիւնը. դաւով գէպեր-
ուն, արդի քննադատութիւնն ամեն օր
նորանոր ստուգարաններ (documents)
կը գտնէ, կը հերքէ ամեն ինչ որ ճշմա-
րիտ կը կարծուէր, բոլորովին նոր ծա-
նոթութիւններ երեւան կը հանէ, եւ
ցարդ ծանօթ պատմութեան տեղ նոր
պատմութիւն մը կը ստեղծէ. այս անկա-
յուն հիմանց վրայ կրնայ երեւակայուիլ
թէ վիպապատմութիւնն արեւմտեան
չէրք մը կրնայ կանգնել, Անա ինչու Սա-
լադինի հեղինակն, հակառակ իր անհամա-
նախելեան եւ իրականութեան հոգի
զգացման մը, չէ յաջողած իր նպատակն
կատարելապէս հասնիլ։

Յիւստինիոսը անհաւատիկ հետեւողներ ու-
նեցաւ. իրմէ յետոյ պատմական վէպ
գրողները նախ թաղուեցան պատմագրե-
րուն, լեզուաբաններու, հնագէտներու
գէպի մը մէջ, ծանօթագրութիւնն ծանօ-
թագրութեան վրայ բարդեցին եւ սպա
սկան իրենց գործը, զոր ուզեցին
ընել միայնակ միտքով եւ զրական
եւ սակայն ոչ որ յաջողեցաւ մարմին
առ պղ կերպին զոր Յիւստինիոս վիճա-
րի տաղանդով չէր կրցած իրագործել։

Այժմ հաստատուած է «Կլեոպատրա» վէ-
պերու բնութեան մը, որուն մէջ ցարդ
կերպուած են ժիւլյէն-Օկլեոպատրա թիւթիկ
Սալադին եւ Քալիքլէն Սալադին, Տիւմա
Ժիւստինի Վոլթըր Բեթթի Կլեոպատրա,
Լէոն Բաշմէշի Հաշմէշ ժաշմէշ եւ
ժան Պետրոսեան Բեթթի-Կլեոպատրա
կ'ուզենք խօսիլ։

Ներկայումս թաղուեցան թովիչ գէպն
արդի անհամար զինուորագրական, ող-
բերական, քննադատական եւ նոյն իսկ
վիպապատմական փորձած էին գծել ըմբռ-
նութիւնով մը. վերջերս Սարտու զայն թա-
տերաբեմի վրայ հանց, Բայց բոլոր այդ
կողմնորոշումներուն մէջ ինքզինքը պիտի
ճանաչար Անտոնիոսի սիրուհին, Պ. Ժան
Պետրոսեան կը յուսացուէր ճշմարիտ կը-
ղեկապատման, իր ինքնուրոյն հոգեբա-
նութեանը եւ զինքը չըրպայտող բար-
բերով ու մարդկային Պետրոսեան, որ,
ինչպէս իր գրքին վերջը գրուած պատ-
մական ծանօթութիւններէն կը տեսնուի
շատ բան կարգաւորած է որչէ՛ ձեռք առնե-
լէ առաջ, բարբերն ու զինուորագրու-
ն չըրպայտող անձինքը լաւ նկարագրած է.
բայց հոգեբանութիւնը զոր ոչ մէկ պատ-
մագրի մէջ կարելի է գտնել, ինչպէս Պ.
Կառլոս Տէշան նորօրէն գրուել կուտայ
Ժաշմէշ Կլեոպատրա մէջ, եւ զոր վիպա-
գրին ներքնատեսութիւնը (intuition)
պարտքը երեւան հանել, հոգեբա-
նութիւնը բացարկապէս այդ գործին մէջ,
կամ շատ տարակական վիճակի մէջ կը
ներկայանայ, Հեղինակը անցողակի ցոյց
տուած է այդ կնոջ տեսնել Արեւմտեան
Արեւելից գլխոյն ըլլալու եւ անոր սէրը
զոր ոչինչ կրնայ ջնջիլ Անտոնիոսի հա-
մար. բայց այդ մեծ զինուորագրու-
ն իր ամբողջ մեղքութեան մէջ չենք տես-
ներ. ինչ որ ամենին աւելի լաւ եւ ա-
մենին աւելի շատ նկարագրուած է, ար-
տաքին երեւութիւն է. Ներկայումս գլխոյն
հանդերձարանին բոլոր զանձները դուրս
թափուած է հեղինակն իր զինուորագրու-
նից եւ համար մերթ իր անհեղին մէջ,
մերթ տաճարին մէջ, մերթ իր սիրահա-
րըն ընդունելու պատրաստուած ատեն,
Աւելի նկարչի աչքով դիտուած է քան
հոգեբան վիպասանի. եւ այդ զգեստնե-
րու եւ զարդերու ճոխութեան տակ ան-
ձին ներքին կեանքը կը խղճուի, կ'ան-
հետի։ Այս թերութիւնը պատմական վէ-
պերու նախադրարին, Սալադին մէջ
ալ կը տեսնուի. ամենքս ալ սքանչալած
ենք այն ոսկի էջերուն վրայ որոնց մէջ
Յիւստինիոս նկարած է Մալի պաշտպան
հանդերձներն ու գէմը, բայց մենք ո՞ր

գլխով թէ ինչ տարբեր ունէր այդ պի-
նութեանց տակ ծածկուած հոգին։

Արդեւ Պետրոսեան վէպին մէջ մեծա-
պէս զգալի է Սալադինի աղբյուրութիւնը.
անձնը, մէկ քանի տեսարաններ ու ոճը
հանգի կերպով կը յիշեցնեն Կարգեղան-
եան այն տարբերակ զինուորագրութիւ-
նը. Բաշմէշ ստիպաւոր, իր կատարի ու
միանգամայն քննադատական սիրով առ
թալա, Մալի մէջ է որ Սալադին տարիան-
քովը վառուած կ'ունայ եւ կը բանաս-
տեղծէ. Թալա զգոյն նմանողութիւն
մըն է Սալադինի, խորհրդաւոր աղբիւր
մը, որուն սիրտը մեծ զգացումով մը զե-
ղուած է (մին թանկի ատուածուհուն,
միւսը կողմնորոշող ծաղկայի պաշտու-
մուն) եւ փակ ամեն մարդկային սիրով.
Սքանչելի նկարագրութեամբ մը Պետ-
րոսեան կը ցուցնէ մեզ թաղուեցան իր
անկողնոյն մէջ ի քուն. կը յիշեք որ Սա-
լադինի նիւթն ալ վրաստ ենք իր մաշ-
ճին մէջ. երկու վէպերուն մէջ ալ մե-
կաններու, անապատներու, վայրերի ցե-
ղերու կը հանդիպէք, եւ երկուքին մէջ
ալ կը լսենք արեւելեան աղբիւրներու
նմանողութիւններ. Պետրոսեան վէպը
Սալադին վրայ սա առաւելութիւն ունի
որ շատ աւելի կարճ է եւ շատ աւելի
մասնաւոր համեմատականութիւն ունի.
Պետրոսեան, որ Սալադին մէջ ամեն մէկ
քայլին կը խափանուի, իր խնդրով ան-
վերջ մանրամասնութիւններով, Կլեո-
պատրա մէջ շատ պարզ է եւ ուղղակի
կը նայատակին կը դիմէ։

Պետրոսեան ոճը Յիւստինիոսի ոճն է,
այն յստակ, ճիշդ եւ ներդաշնակ ոճը,
բայց աւելի ժուժկալ, աւելի պարզ եւ
քննադատաբար նուազ վայրուծ։ Արեւել-
եան ճաշակով նմանութիւններն երկու
վէպերուն մէջ ալ առատ են, բարբերու
մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնն եր-
կուքին մէջ ալ կը տեսնուի, երկու հե-
ղինակներն ալ ցոյց կուտան մեծ հմտու-
թիւն, թէ՛ իր Յիւստինիոս, անմասն արեւե-
տագէտ, իր գործը գրական ձեւի մէջ
պահած է, մինչդեռ Պետրոսեան ամէն
էջին տակ ծանօթագրութեանց համապա-
տասխանող թուանշաններ գրած է, ինչ
որ գիտական գրքի մը երեւոյթը տալով
ցուրտ տպաւորութիւն մը յատա՛յ կը բերէ.
Կառլոս Տէշան Սալադին կուգած էր «Նը-
րպաշխարաններու ամենէն ճանճարնալի»
Կլեոպատրա հետու է հրապարկուած մը ըլ-
լալէ, բայց ճանճարնալի չէ բնաւ։

ԱՐՇԱԿ ԶՊԱՆԵԱՆ

(ՍՐԱԶԱՆԻՆ ՅԻՇԱՍԱԿԸ)

ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

Օր մը յուսած իծաղ տնեւուն ալ
աչքը այն եկեղեցականին կը նա-
խէր, բոլորք ինչհաւատ՝ Սրբազանի
քանդակներուն կը շփուէին. կ'սպա-
սէին տնեւուն թէ ինչ բաւարար նո-
րութիւն ու հանրաշէն նախաձեռ-
նութիւն եղանակաւորն պաշտօնան
նախաձեռն պիտի կողմնէ։

Պատրիարքարանի կողմէ կը զըր-
կուէր. առաջին առթիւ պարզ տե-
ղապահ կամ ինչպէս կ'ընեն, առաջ-
տեղապահի անուամբ կը մտնէր դա-
ւառը. փոռաւոր ընդունելութիւն
սիրտով եւ մեծազորութեան ցոյցեր.
տարին չի բոլորել և ահա Ժողովուրդ-
դէս համակիր թեւածութեամբ իրեն
մեկնեացող կը հռչակէր։ Մեծ կը լի-
նի խորհուրդը, եկեղեցին, դպրոց և
վանքեր կարեւոր փոխութեանց
մէջ չօշակերտ համար տեղացին խա-
չարացիք պէտք չի տեսներ. զի բե-
մերու վրայն զանգակի զօրեղով
խոստումներ. պաշտօնական ատուան-
ներու առջեւ մեղադրուի յուսող-

րակներն են . մտերիմ տեսակցութեանց վայրկեաններուն լեզուանի ու խոսքի միջոցով արտայայտութիւններ ամենէն պարզման գիւրգիւտեանն յաւատ ու վստահ յաւատեալն հոգին ազամանդէն ալ ամուր ու մինչև փայլուն համարումներ կը կուտեն : Սակայն դէշն ան, մեծագոյն դժբաղդութիւն յայնմ զի բոլանդակ գաւառը մէկ աւուր ու մէկ ժամուան մէջ կը պայմանագրեն խմել, ծարուած այծովներու հրայրքով կը նետուին ջուրին վրայ . պատանի հրատուրդ խմելուն թոյլ չէր տար տեսնել խմածը, կամ ի նման եղած խառնուրդը : Ես որ երկու տարիէն պահաս չի կեցայ այդ դրացի գաւառին մէջ, այս ճիշդ երեւութիւն տակ կաւորող եղայ ընդունել տեղացւոյն առաջնորդական խմելին կամ մանաւանդ Վ. Սրբադանի հոն հասած թուականէն այդ խմելոյն առած տխուր և յուսաբեկ կերպարանքը : Ժողովուրդ այսպէս կընտրէ և կողմնադէմ իր սրբազանն զիս բանքեր բաղդին չնորհ դաւանելով, զայս կը վկայէ ամեն բերան, անոր ներշնչուածները զգիւնել աղքատութիւն կատարելէ մաքրու վրայ, վշտահեաններ, ուր հետեւող տղեկութիւն չնմարեր աչքը, ամենքն ալ սուրբ, ամենքն ալ եղական արգանդի և զական պտուղ կը հաւատան, և ոչ միայն հաւատար, այլ սրբազանին ի սէր, անոր շուքին ու փառքին համար յետին քաղաքացւոյն հետ առնանուն աղբար գիւղացին ալ զոհուածութիւն կը կատարէր :

Բայց իրօք ամենքն ալ պարզամիտ . գոնէ ընդ մը ժամանակ համբերելու և զգոն մտօք չընկնայ եւս լինելու խոհեմութիւնն ունենային . առաջարկուել հետեւանքը սուր փորձութիւն թէ ինչոյ ըստ զմահ ծանր վտանգներ բերել, մարդ չի խորհեցաւ այսպէս . ամենքն ալ այս ժամանակն համակերպութեամբ ջուրին երեսը ցատկեցին :

Անցան պատրանայ օրերը . տաւրիներն անցան . Վ. Սրբադանն ալ անցաւ դնաց . այս աւուր վիճակը երեւեալէն ալ չիմթ, վարդադայնն այս օրովնէն դէշ . ո՞վ էր մեղադարձը եթէ Պատրիարքարանին չքմեղութեանց ականջ խոսակցեցնես . գուցէ լուրջ արդարացումէ աւելի կարգ մը հանելուկներ ու հարցուկներ կախէ կուրծքիդ . տեղացւոյն սիրան եթէ մտնես, հոն ալ պիտի դանես մէկէ աւելի զգայուններ, որ Յ-Յ տարիներու ընթացքին մէջ զոյն, զին կորուսեր արժէքէ պակասած են . կատարեալ անտարբերութիւն, սարսաղեղեցիկ մեռելութիւն կը տրիէ :

Հիմայ վերջին աղաղակ մ'ալ, Ազգ. Պատրիարքարանն ծանօթութիւն ունի՞ իրաց այս կացութեան, զիտէ՞ արդեօք թէ՛ եկեղեցիները ամայացրել, դպրոց, կրթութիւն օտարին ձեռքը մնացրել, վանքերը տակ ու վրայ եղած են, թէ յաջորդաբար ամեն կայերը պիտի հոսուին . ո՞վ է վանքին տէրը, ո՞վ է ասոնց շինող ձեռքը . 4-5 հարիւր քիլէ հալածաւ և ո՞ւր պիտի ամբարոն : Ինչ փառք, ինչ պատիւ :

Կեդր. վարչութիւն ինչո՞ւ չուզեր զիտնալ նաեւ թէ՛ ինչ կը գործէ տեղոյն վրայ Գաղ. Ժողովը, ինչպէս կը պայտօնավարէ կրօնական ըստած ժողովը, եթէ կան եւս զոյնութիւն ունին այդ անունով ժողովներ : Օրհնեալ ըլլայ յիշատակը Վ. Սրբադանին, ուր որ ալ երթայ, ինչ բարձր պաշտօններու ալ հասնի խաղաղեցնել զինք չլիտի մոռնայ . ինչ փառք, ինչ պատիւ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Յարբերդ, 5 Օգոստ. 1891

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Բարիդի կարեւոր թերթերն, զոր վերջի օրերս ընդունեցանք, հետզհետէ աւելի համակրելի են Տաճկաստանի նկատմամբ : Յիշատակ Տաճկաստանի հիմաւորը բարեկամն ու զանազակցն եղած է, և ընդհանրապէս Յիշատակն լրագրի միշտ բարեկամական լեզուով կը խօսին Տաճկաստանի նկատմամբ : Սակայն այժմ Յիշատակը աւելի խանդաղատանք կը տածեն թուրքոյ համար, այնպէս որ Ռուսիայէն անմիջապէս յետոյ թուրքոյ համար է որ զորովանք ունին :

Յիշատակն մամուլն որ միշտ օրանչացում յայնմ է վե՛հ . Սուլթանի Համիտ խանի, այժմ այդ սքանչելի մարտապայտութիւնները կը կրկնէ : Շարաթ իրիկուն հոս հասած Բարիդի թերթերուն մէջէն ի մամուլն յիշատակութեան արժանի է Ֆէյհու մէկ խմբագրականը, որուն վերնագիրն է «Նորին կայսերական վեհապետութիւն Սուլթան Ապտուլ Համիտ Խան» : Յայնքն է որ այդ յորուած, որ միանգամ եւս ի վեր կ'հանէ Վե՛հ . Սուլթանին մտաւոր մեծ կարողութիւններն ու բարոյական չքնաղ յատկութիւններն, խորին տաւառութիւն պիտի ընէ :

Ինչպէս արդէն գիտնք, և ինչպէս պիտի տեսնուի հետեւեալ տեղեկութիւններէն ալ, այն երկրներն որք Յիշատակի բարեկամութիւնը վայելած են անուանապէս մեծապէս օգտուած են :

Պ. Հանրի Ժեմալ, Էնի երեսփոխան, կիրակի օրը նախնական քաղաքացւորներէն ըստաւուն յիշուող թուրքի մէջ խնջոյքի մը հրահրած էր : Անոնց առջին ընդունելով Գրոյնիստի ընդունելութիւնն է վեր Յիշատակի ստացած կացութիւնը, բացատրել է թէ միապետական տեսութեան մը եւ ռազմապետական Հանրապետութեան մը այս մեծանշանը, որ յանկարծ երեւան ելաւ, պատահական դէպք մը չէր, այլ կարգ մը դէպքերու արդեւք :

Յայց տուած է թէ Ռուսիան սերտիւ կ'ապուած էր Գերմանիոյ հետ դաւաճող սկիզբէն սկսեալ, և 1870ին չմիջամտելով Ֆրանսո-գերման պատերազմի օգնած էր Գերմանիոյ ամենէն առաջին ընդունելութիւնն : Բարիդի լրագրի յաջորդութիւնները . ապա ցոյց տուած է թէ Ռուսիան, թուրքո ռուս-պատերազմէն յետոյ Գերմանիոյ վրայ դրած էր յոյսը և չէր վախճած Պերլինի վեհաժողովին նմարկելու Սան-Սթեֆանոյ զանազորին վաւերացումը :

Բայց Պ. Ժեմալն ցոյց տուած է թէ ինչպէս Գերմանիա լքած էր Ռուսիան Պերլինի վեհաժողովին մէջ, և յաջորդած էր անոր յաջորդութեանց պտուղը կորուցնալու : Գերմանիոյ չարակամութիւնը հող կանգ չէ տաւ : Ռուսիա երկար ատենէ ի վեր սեղանաւոր մը ունէր, Գերմանիան, սակայն կայսրութեան կ'ստանայ անգլիացիները մեղքեցնել անոր և մինչև իսկ կայսերական պահապան արգելեցին ռուսական արժէքութիւնները վրայ գործ ընելու : Այս ամենուն արդեւքն եղաւ Ռուսիան Յիշատակի միացնել : Այդ պետութեան համար Յիշատակն աւելի հարուստ սեղանաւոր մէ՛ն, որ լաւագոյն պայմաններով և աւելի առատաբար կ'ընծայէր իրեն այն այն միջոցներն որք հարկաւոր են իր բնական անսահման հարստութիւններն չահագործելու համար : Ռուսիոյ զանազանութեան մը Յիշատակն խաղաղութեան ատեն . և եթէ պատերազմի մէջ մտնէ Ռուսիա, իր զանազան Յիշատակն պիտի ըլլայ :

Ռուսիա և Իտալիա կրնան այսօր հաշուել ինչ կարծիք Յիշատակի զործակցութիւնը : Ռուսական արժէքութիւնը երեք չորս տարիէ ի վեր 80էն 100 ֆրանքի բարձրացած են, մինչդեռ Իտալիա, երբեք չէր հաշուարկուած մէջ մտնելն ի վեր, 100 ֆրանքէն 90 ֆրանքի անկում մը ունեցած է իր վարկը :

Պ. Ժեմալն խօսքն աւարտած է, ու ընդունելու յայտնելով որ եւրոպական հաւասարակշռութիւնն, որ ջնջուած էր ի վնաս Ռուսիոյ և Յիշատակի, այժմ վերահաստատուած է այդ երկու ժողովուրդներուն միջոցմամբ, մերձեցում որ զանազորի մը մէջ արձանագրուած չէ, բայց չահարու նոյնութիւնն ունի իր հաստատուն հիմ :

ԼՈՒՐԵՐ

ՍԵՐՊԻՍ

Պակիստանն կը ծանուցանեն թէ Միւլան թագաւորը զաւելին հետ միտկուել Սերպիս վերադառնալու մտնելու միտումներ ունեցած է, թէպէտեւ այս վերադարձ

հակառակ ըլլայ այն պայմանագրին որուն համաձայն մէկ միլիոն ֆրանք վճարուեցաւ թագաւորին իր զին իր հետացման : Ռուս կառավարութիւնը հաղորդած է թէ անհաճոյ է իրեն Միւլան թագաւորին ի Սերպիս մտնելը, վասն զի այս վերադարձ պիտի կնճռոտէ երկրին ներքին կայսրութիւնը : Թէպէտեւ Նաթալի թագաւորին համակիր է Ռուս կառավարութիւնը բայց անոր վերադարձին ալ չպիտի աջակցի :

Ի Տ Ա Ն Ի Ա

Մովսէսի զօրաց նախարարը հրամայել է նաւերու պահեստ մը կազմել, այնպէս որ այդ նաւերը պատրաստ ըլլան պէտք եղած ատեն :

Չ Ի Ն Ա Ս Տ Ա Ն

Ձմեռասանէն հասած լուրեր կ'ընտան թէ ի Լուսի-Չաօ, Հիւսիսը նահանգին մէջ, ըստ հաղար Ձմեռացիներ հաւաքուել, տարք հողար հետազոտական ձողեր այրել և մինչև ևս համապատասխան ձողեր ևս հետազոտ չիմութեան յատկացաւ : Գործը արդեւ արդեւքն է :

Սահմանադրութիւնը վաղ ցանուող Հուլիէ գաւառին բնակիչները շատ խռովել են, կրայի միջոցաւ Նուսիսի մէջ զինուորներէն սպաննուել է :

Չանկ-թուսիկի Գերմանացի կաթողիկ եպիսկոպոսը կ'ընտան թէ Լի-Հուսի-Չանք իրեն յայտարարել է թէ վերջին չիմութիւնը աւելի ծանր տագնապներ դուշակել կուտան :

Վերջին լուրերու համաձայն անխուսապելի և եւրոպական տեսութեան գործնական միջամտութիւնը Ձմեռասանի գործերուն մէջ : Նաւային ցոյց մը արդէն կը պատրաստուի եղել :

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա

Թէպէտեւ կը հերքուի թէ Չարք պիտի այցելէ Գերմանիոյ կայսեր, սակայն վերջին թերթերը կը հաղորդեն թէ Գերմանիոյ կայսեր ի մօտոյ ի Շթէթթին և անոր ի Գիլ պիտի երթայ, հետեւաբար Չարքն ու Վիլհելմի տեսակցութիւնը այս երկու քաղաքներէն միոյն մէջ տեղի պիտի ունենայ :

Յիշատակը կը զօրաբանակի ռազմապետներուն առթիւ տրուած խնդիրքին վերջին կայսեր շատ կ'ուրախ լիտան : Եւ Նախկին Լի-Հուսի-Չանք մարտական կերպով անուանած է «քաղաքացիական զորքային» անունը տալու : Վիլհելմի տեսակցութեան ու զոտորութեան չեղումով ի վեր այդ խօսքը :

Յիշատակն թերթերը, նոյն իսկ հասարակապետականը, յայտնէ հաշուարկուած կը ըզրկեն Վիլհելմի այս նախատական լեզուին դէմ :

Ս Պ Ա Ն Ի Ա

Սպանիոյ ողորմաշնորհ շատ ծանր եղած են . մենք բարեբաղդաբար գաղափար չունինք այդ օրինակ աղետի վրայ : Դոմինգոս քաղաքն 1000 տուն ունէր . 600 տունը լայնորով կործանել են . 300 տուն շատ վնասուած են և մնացած 400 տուններն ալ աւելի կամ նուազ վնասուած :

1500 հողիէ աւելի մնացած են . ջուրը քիչ տարել են գրեթէ 4000 կենդանիներ : Տուն մը որուն մէջ 60 հոգի ժողուուէր էին հարսիքի համար, արկածն միջոցին վիշտով լրացր հարսնեւորներն ալ վնասուելներուն ներքեւ մեռել են : Ի Մարտիո հանգանակութիւններ կ'ըլլան :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Պ Ա Տ Ա Ր Ա Գ

Ս. Պատրիարք հայրը երէկ Մաքրի դիւղի եկեղեցւոյն մէջ պատարագ մատուց և քարոզ խօսեցաւ : Յաւարտ քարոզին բարեմայրութիւնները ըրաւ վրան արեւշատութեան վե՛հ . Սուլթանին :

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՆ ՓՈՒՆՆՈՐԴ ԶԱՐԴ

Պատր. Փոխնորդ Տ. Գեորգ. Վ. իւթիւնեան շարաթ օր ոստիկանութեան Դուռն երթալով տեսակցեցաւ նախարար Նազըմ պէյի հետ :

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՆ ՓՈՒՆՆՈՐԴՅՈՒ

Տ. Գեորգ. Վ. իւթիւնեան եկեղեցւոյն հայր ատաշնորհ ընտրուած ըլլալով անոր յաջորդ ընտրելի կը համարուին Պատրիարքարանի չընտանակներուն մէջ Տ. Գարեգին եպիսկ.

Սրբանձառանց և Տ. Արիստակէս քահանայ ձեռնադրուեալ : Սակայն հաստատուութիւնը Գարեգին եպիսկոպոսին համար է :

ՅԱՐՄՈՇ

Արմաշու տունն առթիւ Գարեգին էֆ. Գարեգինեան, անգամ Արմաշու Գարեգինեան խոստովանութեան, երէկ առաւօտ Արմաշու վերադարձ :

Ուրիշ տարի եւս գացած է Գարեգին էֆէնդի և միշտ ուրախութեամբ հաղորդած է թէ՛ 50,000 զր. հասոյթի կը գոյանայ :

ԿԵՐԻՎՈՐՆԵՐ

Կը լսենք թէ Կերթոնական վարժարանի խոստովանութիւնը միաձայնութեամբ Կերթ. վարժարանի հայերէն լեզուի բարձրագոյն ուսուցիչ ընտրած է քաջ հայագէտ Հ. Դաւիթ Վ. Նազարեթեան, վեհապետ Միւթարեան Միւթարեթեան :

Սակայն վերջի պահուն երկու կողմէ զանազան դժուարութիւններ ծագելով կը կարծուի թէ Հ. Դաւիթ վարժարանը չպիտի կրնայ տալ հայկաբանութեան դասերը :

ՈՒՍՈՒՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ուսուցչական ժողովի Գ նիստը տեղի ունեցաւ երէկ Դաւիթի Ազգ. խորհրդարանին մէջ ի ներկայութեան 30 անդամաց :

Տեղաց անձկութեան պատճառաւ, մանրամասնութիւնը վաղուան թուով :

ՅԱԿՈՐ ՓԱՇԱՅԻ ԳԱԶԱԶԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳԱՆՁՈՒՆ

Յաւարտ քարոզութեան արդիւնքն էր Կերթ. խորհրդարանի մէջ համակեալ կը դուժեն զանազան մահ

ՅԱԿՈՐ ՓԱՇԱՅԻ ԳԱԶԱԶԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳԱՆՁՈՒՆ

Յաւարտ քարոզութեան արդիւնքն էր Կերթ. խորհրդարանի մէջ համակեալ կը դուժեն զանազան մահ

Ռոմը որ չեն ընդունած ծանուցման նամակ կը խնդրուի անոնցմէ համարիլ զայս աղգարարութիւն իրը սյդ նամակը :

ՀԱՆԱԿԱՆ ՊՈՐՏԱՆ

ԸՆԹԱՍԵ ՓՈՒՆԱԿԱՅՐՈՑ	
Երեք տարի Լոնտոնի վրայ	108 3/4
Երեք տարի Բարսի վրայ	23 30
ԲՕՆՍՈՒՆԵ	
Երեք երկու քաղաքացւոյն	49 47
Բարսի մէջ	19 17
Սուսուս քաղաքացւոյն	49 15
Կէս օրին	49 15
ԲԱԶԻԼԱԿԱՆ ՕՍՏԱՆԻ	
Երեք երկու	74 10
Այսօր կէս օրին	74 10
ԸՆԹԱՍԵ ԱՐԺԵՂԱՆ	
Փոխարարութիւն Սեդի Ա.	42 1/2
Փ. Բ.	22 1/4
Փ. Գ.	19 17
ԲԱԶԻԼԱՆՈՒՍ	
Բուսիկ երկու	39 1/4
Բարսի մէջ	4 85
Բեթի	14 32
ԸՆԹԱՍԵ ԴԱՄԱՆ	
Օրմ. Ոսկ.	100
Մեծի	107 23
Պեշի	102 50
Մեծի	100
Քաղաքացւոյն	16
Տեղ. Վ. Սեր	6
20 ֆր.	87 05
Մեծի	110 03
Մարք Գ. Բ.	106 20
Մեծի	89 20
Քաղաքացւոյն	51 40
Տեղ. Վ. Սեր	60

ԺԱՄԱՆԱԿԱՆ ՓՈՒՆՆՈՐԴ

Ասիական երկաթուղեայ ժամանակացոյցը փոխուած է երէկուրէն . իսկ Շիրքէթի խաղաղեցնելու շարժումները փոխուած է փոխուել վաղը :

Փոխուելու ժամանակացոյցներն այսօր կը գտնուի մեր չորրորդ երեսը :

ՅԱԿՈՐ ՓԱՇԱՅԻ

Շարաթ գիշեր և երէկ առաւօտ Պոլսոյ մէջ տարածուեցաւ Յակոբ քաղաքի եղբարական մահուան լուրն : Կը որ տխրութեամբ համակեց Պոլսի ըստ համայն, առանց խորութեան կրօնի և աղգութեան :

Ահաւասիկ մանրամասնութիւնը : Կը զգաղութեան : Շարաթ իրիկուն Յակոբ քաղաքի Պեշիքէթին կը նստի Շիրքէթի պնդալ շողեանուն որ կամուրջէն կը մեկնանք ժամը 10 ը 3 անցած և 11 1/2 րոպէս տեղները կը հասնի Նիսի գեղ . Երբ կու տարիէ ի վեր Յակոբ քաղաքի մահուան օգտախոսութեան կ'երթայ, այդ գիւղն ուր վարձած էր այս տարի Գամանայի ծովեղբերայ շքեղ աղբարանքը :

Յակոբ քաղաքի սովորութիւնն ունի խոսակցել իրիկուն շողեանուն երկուն կ'ընէր պոպոյ մը ընել մինչև Գալէստէր : Կը պոպոյ մը կ'ընէր մերթ կառքով իրան մերթ ձիով մերթ մակոյիով : Արա. անեւ բական նոյնը մ'ալ ունէր իր տրա. թիւ մաղարութեան ներքեւ : Շարաթ ի. շ. ըրիկուն ըստ ամենօրուայ սովորութեան, թէ մակոյի և թէ կառք էր կապուելին, բայց բայց կը նախընտրէր կ'երթայ ուր ի վերջին ամենուն իսկ և հեծնել հոն ի ձին : Եւ երբ կը պոպոյ հասնի տանը առջեւը չանթան ներս միջ կը ձգէ ու կը հրամայէ ձիապանին չընկերանալ իրեն :

Բաղային մայրն Նեկտար խաթուն երեք օրէ ի վեր հիւանդ էր, կը բայց այդ օրն ապաքինած ըլլալով մը վերի յարկի իր սենեակէն վար ի. Էն ջամ էր որպէս իր իրիկուն զաւակը բայց շուտ տեսնէ : Յակոբ քաղաքի կը բա. ան ընէ մայրն ու կ'ընէ թէ պոպոյ մը դիւրնեմ կը գտնուած : Մայրը որ միշտ լուր կուգէր զաւակին զուարթանալ տես, բայց ներ. :

Գնա՛ դաւակ կ'ընէ դոհու. մահ թեամբ. մինչդեռ քոյրը, — բաշա ե. իր կու. նախնի կ'ընէ : Կը պոպոյ :

Բաշան ձին դէպ ի Գալէստէր քաղաքէն, ու մայրը պատահանէն կ'ընէ նոյն զաւակին ետեւէն, կը նայի ու կը նայի, մինչև որ նա անտես կ'ընէ ի վերջին : Տխուր նախազգացումն էլ լայն արդեօք որ խեղճ մօրն աչքերն ան. հաս բաժան կը պահէին իր դաւակն : Գնա՛

Մեծ Գալէստէր երթալու ճամբուն վրայ փոքր Գալէստէրի մօտներ Գեօշի կը կայ, հոն ճամբան ժո. նեն վուն ու յաւանքին միջև բաւական ներս : Երբ Յակոբ քաղաքի կ'անցնէր զգաղութիւնն առջեւէն, շուտ մը իր ձա. րա գերով կը դառնէր հոն . նեղ ճամբուն վրայ կերելի թէ ձին շանը վրա. ան յէն կոխելով կ'անցնէ . շուտ կը լայն յարձիկ ձիուն վրայ և ոտքէն կը իջնալ խոսնէ . ձին կը խրաչի և դէպի ծով քոյր մը դառնայ . բայց ան վախկոտով ուր ձին ի ծով կը դիմէ, և կը ջանար զոյն յամաքը դարձնել . բայց կերպով կը խրաչելով կը ծառանայ կը կանգ իր ետեւէն : Կ'ընէ թէ վտանգ կայ «պէնի թուրթուն» կը դու. անցոր չկայ . հեռուն, ծովին վրայ ձին կը մը կայ իր նաւակով . ձին ուր կը լսէ աղաղակ . կ'անի նաւակը մօտեցնել դէպի ծովեղբը, օգնութեան հասնելու համար . այլ ձի սանձաբէկ կը վազէ կը սուրայ . բայց ան իսլ արշաւը կ'անցնէր համար կը յաջողի դարձնել կենդանին . դէպ ի Գալէստէրի մօտ պատը ուր կերթայ կը դարնէ դըրուր . այդ ընդհարման մէջ բայց ան ձին կը գլորուի, ու հողին վրայ ցցուած քարերուն հանդիպելով իրեն ետին ահագին վէճք մը կ'ընէ տնայ :

Հարուածն այնքան ուժգին էր որ բաղային ուղեղակին ոսկորներն

եւ ուղեղակը կը ջախջախուին . ա-
րեւն կը հասի ականջներէն , և վի-
րաւորեալ խեղճակ ձայնով վեր-
ջին բառերը կ'արտասանէ .

— Տուտուս , տուտուս .

եւ կ'իյնայ զգայալիկ .
Յակոբ Մօսէն ու հետեւէն անցորդները
կը հաւաքուին արեւելոյ մարմնոյն
Պօլիս . քով : Անցորդք կը գրկեն հողեւորքն
կրօնի ու կը տանին ձկնորսին այն նաւակն
որուն տէրը մի քանի լոպէ առաջ
խնայելի վրովար օգնութեան հասնել վը-
տանդեալին :

բաշա Ձին իր վերելեալն այսպէս տա-
նի այնպալելէ յետոյ ետ կը դառնայ և
մեկնիւնայ արագաւթեամբ կը պանայ բա-
նին աւելոյն բնակարանին առջեւէն Մայ-
նորը կը տեսնէ զայն և դուր ելած
աւ կըսէ անեղինեւուն , — բաշային ձինն
թիւն է , բաշան ուր է :

տաք Այդ միջոցին ձկնորսին նաւակը
ըւ միջուորեալ բարձած կը յառաջու-
նար դէպի անոր բնակարանը , և
ունելիւուն բազմութիւնը ծովի վրէժէն
եկուն կ'ընկերանար նաւակին :

Երբ նաւակն հասնելով տան դը-
ռով րան առջեւ հոն կեցաւ , մայրն ու
Արաւանեցիք հասկցան թէ դժբաղդու-
տութիւնն է հասած իրենց տան առ-
թիւնը :

Տան մէջ տեսարանն աղէկիկիկ
կարգ էր երբ մահաւորած մարմինը նաւա-
նորէն կ'էն հանեցին :

Իսկ Արարողապետ Միւնիք բաշա , որ
կը պարտաւորուէր իր զոյգ միջոցին ծովուն վրայ էր , ան-
հերք միջադէս կը հասնի արկածալիցը :
Կանին Շուտով լուր կը խրկուի բժիշկ-
ներու :

Իսկ Տը Զամպաքո բաշա որ Ննի գեղ
էր կը բնակի կը հասնի անմիջապէս Բիշ-
կալով մը առաջ երբ Յակոբ բաշա չղբենա-
ր իւնէն դուրս ելած էր , Զամպաքո
առաւել բաշայ անոր հանդիպած էր և միա-
բաւն խօսակցած էին : Բժիշկ բաշան
այս միջոցին իր արեւորութիւն ունի եղեր այցե-
միտ լուծեան երթալ Յակոբ բաշային ,
տես բայց չուղեւով արգելք ըլլալ անոր
պաղտիւնն բան մը չէ ըսած . ու հիւ-
ստան մահ սաստիկ ցաւ կ'ըզար . վասն զի
աւ իր այցելութեամբը բաշան անշուշտ
այդ պայտը չէր ընել , կամ կառ-

էնէնէն լրով կ'ընթացին մէկ տեղ , ու « շար
էն կ'ըսէր իմանէն »
Եղածը եղած էր : Զամպաքո ըր-
ն կ'ընէր ժիշկներու ալ իմաց կը արուի : Վի-
շին էր լրաբոյժ տը . Գամպաքո օղու շուտ կը
նսնան հասնի : Ինչպէս նաեւ տը Մօրթի-
ման և տը Քամպանայի :
Զամ Բժիշկները նախնական դարման-
ման ներու կը ձեռնարկեն . արեւն կ'առ-
ծուեն , արդիկ կը դնեն , և դեղեր կ'ը-
տականեն . առանց յոյս մը ունենալով թէ
նոյնեք զգայնութիւնը կը վերադառնայ : Վի-
շին , Զամպաքոյ չղբեւոր կը տանջուէր :
Զամ Պետրոս էֆենտի Գոյուսմեան
վրա անմիջապէս իր զաւակը Բերայ կը
ընէ իր խրկէ որպէս զի յաղողի բերել տը
կը ինչ , Պրանայի իրեւելի վրայ
ի ծով լայնի որ մի քանի օրէն ի վեր կը
դառնուի ի Պօլիս Գոյուսմեան էֆեն-
տի որդին մեծ դժուարութեամբ
կը յաղող համոզել վերաբոյժն որ
իրեն հետ միասին գայ , սակայն
հաղիւ հասած էին ի Թագաթիմ և ա-
հա ետեւուն կը հասնի Ննի գեղէն
սովէն ինչ վերջուցած է , վերաբոյ-
ժին դաշն անօդուս է այլ ևս :

Ժամը 3 ին Յակոբ բաշա հողին
աւանդած էր : Հանգուցեալին եղ-
բայրն անմիջապէս կը հեռագրէ ի
Պալատն արքունի առ Սիւրէյեա
բաշա այս եղերական վախճանը :
« Նոյնպէս նաեւ կը հեռագրուի
ի Պալատը քարան :
Վեհ . կայսրն իւր ծանօթ հողա-
ծութեամբը հանգուցեալին մայրն ու
ընտանիքը միմիկարելու համար գի-
շեր ժամը 7 ին իւր թիկնապահնե-
րէն մին Ննի գեղ կը խրկէ :

Շաբաթ կէս դիշերին ամբողջ
Բերայ գիտէր այս արտաճմիկ ա-
ղէտը :

Կիրակի առաւօտ Պրայս ամէն

կողմէն խուռն բազմութիւն մը կը
գլխիկ Ննի գեղ :

Երէկ մինչեւ կէս օր հանգուց-
եալին մարմինը գետեւորած կը մնար
փոքրիկ սենեկի մը մէջ , մարմինը
կը պահպանուէր ստույգներով :

Շատ այցելուներ գնացին մա-
տուցանել իրենց վերջին յար-
գանքն առ դժբաղդ բաշան : Սըր-
տաշարժ տեսարանն մը ներկայացու-
ցին այն հայ պաշտօնեայինն որք
հանգուցեալին հրամանացը ներքեւ
ծառայած էին կամ կը ծառայէին :
Անոնք ամէնքը դնացին համարուել
բաշան , արտասուածոր աչքերով .
« Կներ հայրն ու բարեբարը կորսն-
ցուցինք » հաւատելով :

Կէս օրէն հանգուցեալին մարմի-
նը դադարէր մը մէջ դրուելով փո-
խադրուեցաւ ի մեծ սրահն :

Խնամուտ ձեռքեր քաղելով այն
ծաղիկներէն զորս այնքան կը սիրէր
հանգուցեալը դիշերին զայնս փունջ
փունջ անոր դադարին վրայ : Մե-
ռեղական ջահերն սփռելով իրենց
տփոյն յոյսաւոր մը ծաղիկներուն վը-
րայ , կը սաստկացնէին ամենուն
տխրութիւնը :

Մահը կարծես աւելի գեղեցիկա-
ցուցած էր ողբացեալը . իր փա-
ռաւոր պարթեւ հասակը ճերմակ
պատանքներու մէջ դեռ վեհութիւնը
կը պահէր Բիշկալ անպայքան մնացած
էր . ու այն խոշոր , սեւ , փարկառ աչ-
քերն , թէպէտ մարմնը , կտոր կտոր
կ'ընէին դադարին բոլորովը եկող-
ներու սիրտը :

Հոն էին հանգուցեալին ծերունի
մայրը , անմիկութար քոյրն ու եղբայ-
րը , քեռայրն և շատ ցաւակից բա-
րեկամներ :

Մեծ դժուարութեամբ կարելի
եղաւ բաժնել մայրն զաւակին դադա-
րին անորէն :

Հանգուցեալին քեռայրը Տէրուն-
եան կարապետ էֆենտի և Պետրոս
էֆենտի Գոյուսմեան երէկ առաւօտ
արքունի պալատ երթալով Վեհ . կայ-
սեր Ա . սենեկապետ Հաճի Ալի պէ-
յին պաշտօնապէս հաղորդեցին Յա-
կոբ բաշայի մահը :

Իշիշեր ժամը 1 1/2 ժն հանգուց-
եալին մարմինը փոխադրուեցաւ ի
Բերա , Ս . երրորդութիւն , ուր հա-
տա ժամը 3 1/2 ժն : Գադարին կ'ըն-
կերանային Միկրեան Տէր Յովհաննէս
Տ . Թաղէտն և Տ . Կոմիտաս քահա-
նայները :

Այս առաւօտ մարմինը զը-
մուտեց Տը . ետրուպեան , ուրիշ
բժշկաց օգնութեամբ :

Ի ՊՈԼԻՍ

ՊԱՇՏՈՆ

ՓՈՐԹՈՒԳԱԼ ՄԻՔԱՅԷԼ ԷՖԷՆՏԻ

Կայսերական անձնական գանձուհիա-
խարար անուանեցաւ Փորթուգալ Միքա-
յէլ էֆենտի , անօրէն երկրագործական
պանքայի :

ՊԱՏՈՒՆՇԱՆ

Պրուսայի կուսակալ Միւնիք փա-
շային Մէճիտիէի ակնասկումն պատ-
ուանալը չնդդադեցաւ :

Մայիկէի առաջին գանձապահ իս
լիտ պէյ , իւր բարձր և հաւատա-
րիմ պաշտօնավարութեան հոմար Ուլայի
երկրորդ աստիճանի արժանացաւ :

— Միւնիք էֆ . Փրուսի . — Ինչպէս կը
տեսնուի պաշտօնաբարձութիւններէն երկ-
րագործական դատաւանն անօրէն Միքա-
յէլ էֆ . Փորթուգալ կուսակալ է Վեհ .
Սուլթանի անձնական գանձուհի նախարա-
րութեան պաշտօնին :

Երէկ ժամը 5 ին Միքայէլ էֆենտի
հրաւիրուեցաւ կայսերական պալատն , ուր
հաղորդուեցաւ իրեն Վեհ . կայսեր իրա-
տէն որով զինքն անուանած էր Կայսեր
անձնական գանձուհի նախարար :

Միքայէլ էֆ . յայտնելով իր երախտա-
պարտութիւնն առ Վեհ . Սուլթանն , ան-
միջապէս գնաց ի Տոլմա Պահէլ իր նոր
պաշտօնատեղին , ուր տքեր վրայ թնթեւ
նախաճառ մը ընելէ յետոյ պաշտօնէի մը
հետ միասին գնաց Ննի-գեղ Յակոբ բա-
շայի բնակարանն , ուր առանձին տեսա-

ցութիւն մը ունեցաւ հանգուցեալին եղ-
բորը Նշան էֆենտիին հետ :

Պարբերական Նախարարութեան մանր
ծախերէն քանի մը առուր մէջ 37,000
լիրայի խնայողութիւն մը եղած է , չնո-
հիւ նորընտիր սպարապետ Ռիզա փաշայի
ջանից . Այդ խնայողութիւն եղած է այն-
պիսի ծախքերու վրայ որք ցարդ ուշա-
գրութիւն դրաւած չէին :

Յայտնի է թէ Ֆէհմանէին վարչու-
թիւնը պատրաստական նախարարու-
թեան կը պատկանի . արդ կ'ըսուի թէ
Ռիզա փաշա նոր գրութեամբ կատարելա-
գործեալ մեքենայներ ապագած է եւրո-
պա որպէս զի կարելի ըլլայ պատրաստել
բանակին համար պէտք եղած քանակու-
թեամբ չուրա :

— Սահմանափակութիւն և Գա-
րաւ . — Կայս . կառավարութիւնը եւ Գա-
րաւագի իշխանութիւնը որպէս են Պօ-
յանայի քարտէսը պատրաստել տալ ուր
վերջնականապէս ճշգրտին երկու երկր-
ներու սահմանները :

— Զէյն . — Վիեննայի Օսմ . դե-
պան Զիա պէյ . որ արձակուրդով քանի
մը օրէ ի վեր մայրաքաղաք կը գտնուէր
կը լսեմք թէ քիչ օրէն պիտի վերադառ-
նայ իր պաշտօնատեղին :

— Բէշի . — Ներքին գործոց հա-
խարարութեան միւսթէշար Բէշիտ պէյ
երէկ կայսերական պալատը կանչուելու
երկու ժամու չափ հոն մնաց և Ա . սե-
նեկապետ Հաճի Ալի պէյն միջոցաւ ըն-
դունեցաւ Վեհ . Սուլթանի ինչ ինչ հրա-
մանները :

— Կայս . — Նշան էֆ . մահա-
սէպէճի պէյն երէկ կայսերական պալատ
երթալով տեսակցեցաւ առաջին քարտու-
ղար Սիւրէյա բաշայի հետ :

— Բէշի . — Կայս . տարուան օգոստոս
ամսոյ հասոյթներն 180,500 ոսկի են ,
մինչդեռ անցեալ տարի այս ամիս 165,000
ոսկի էին :

— Պ . Տօլմ . — Գերմանիոյ Ղալաթա սա-
րայի Կայս . Լիւթեն , որ արձակուրդով
Բարիզ կը գտնուէր չարաթ իրիկուն Պո-
լիս վերադարձաւ :

— Տ . Մէհմ . — Կայս . ամէն ի վեր
Եւրոպա կը գտնուէր չարաթ իրիկուն Պո-
լիս դարձաւ :

— Վերջին անգամ փոթորիկէն խան-
դարեալ հեռագրական գիծը մինչեւ Զա-
թալան չլինուած է :

— Ի Մարշալ . — Կայս . ամիսներէն կամուր-
ջը որ փլած էր հեղեղէն , վերստին կա-
ռուցուելու վրայ է :

— Կեյ . — Օպարալ . — Սիւնայի վրայ խանը
բնակող Պօլոս Միկրայիկէն ինչոյնքը սե-
նեկապետ ձեռնադրուելու կեցի կ'ընէր մը չի-
նած և խանին եկամտներն ու փողոյի
մաքրութեան տուրքերը գանձած է , ի
շնտա բուն սենեկապետ Միջոցային աղա-
յին :

Քաղաքապետութիւնը զայս իմացած
և կեցի ընկալալիները ձեռք ձգած ըլ-
լալով իշխալ Պօլոս յայտնաբերու-
թիւնը հաստատուած է . Ուստի խնդիրն
յանձնած է դատական նախարարութեան
որ հարկ եղանակն ի գործ դրած է :

— Երէ . — Երէ . յանձնարարական տեղեր
անորոշեցան իմացած պայմաններէ մին
է հինգս թիւ 15 մինչեւ 16 չղբենա-
ներու փոփոխուն :

Պետական խորհուրդը հրամայած է
Շիրքէթին ի գործ դնել այս պայմանը .
Կըսուի թէ ընկերութիւնը արդէն երկու
նոր չղբենալ յանձնարարած է յետագայ .
Հաւատա ով որ կուգէ :

— Նիւն . — Նիւն . չղբենալը նախըն-
թաց առաւօտ միւր նաւահանգիստն հա-
տա կարմիր ծովէն , բերելով 400 իսլամ
ուսումնաւորներ :

— Մի . — Երէ . — Ներքին
գործոց նախարարութիւնը չըջարեակա-
նաւ մը կը իշխեն զաւանդակ իշխանու-
թեանը ծխախոտի մշակութեան վերաբեր-
եալ Ռէֆիկ կանոնադրը . Միաստու մշա-
կելու արտօնութիւն խնդրելու համար
երկրագործը վարչական ժողովոյ միջոցաւ
Ռէֆիկ պաշտօնէից պիտի դիման . առանց
արտօնութեան ցանուած ծխախոտը պիտի
ոչնչացուին , որպէս զի երկրագործը ու-
րիշ եղանակաւ օգտակար ընծայեն իրենց
արտօնը . Նախարարական չըջարեակա-
նալ կուսակալ թէ այս արտաճութիւնը
հարկ եղած արագութեամբ ի գործ չեն
դրուած , և կը հրաւիրէ իշխանութիւն-
ներն պարզ և զրահասակալ լեզուով
մը տպել տալ նոյն կանոնադրին և վե-
րջինիս որդումն քովնապարտութիւնն ,
որք կը վերաբերին ծխախոտի մշակու-
թեան մասին կատարուելիք ձեւակեր-
պութեանը . և բացատրեն թէ ինչպիսի
կանոնը կ'ընեն իրենց երկրագործը թէ
սոյն որդումն չգործադրեն , Կանոնա-
գրին պատճենները պիտի ղրկուին զաւա-
նաց ամէն կողմերն :

— Գա . — Երէ . — Երէ . — Գա . — Գա .
նախարարութիւնն հրատարակած է պե-
տութեան մէջ անցեալ տարի տեւողած

բոլոր դատերուն վիճակագիրը Այս վիճա-
կագրական ցուցակէն ամէն զաւառ զըր-
կուած է :

— Մարշալ . — Վարչութիւնը որո-
շած է Մայրաքաղաքին եւ բոլոր գաւա-
նաց ինտիկներուն 1305 տարուայ վիճա-
կագիրը հրատարակել : Միայն երկու վի-
լայէթներէ ցուցակները դեռ զրկուած
չըլլալով Ներքին գործոց նախարարու-
թիւնը հեռագրաւ հրամայած է ընդ փոթ
զրկել , Կըսուի թէ սոյն վիճակագիր ոչ
միայն ընտելաց թիւը պիտի պարունակէ ,
այլ և մահերու եւ ծնունդներու քանա-
կին , ըստ սեռի եւ ազգութեան :

— Երէ . — Երէ . — Երէ . — Երէ . —
գանակին մէջ տեղի ունեցած թերու-
թիւնները չնկնելու եւ ըստ այնմ նոր տե-
ղեկագիր մը պատրաստելու համար նոր
Մանալիտումը մը ընտրուեցաւ Պետական
խորհուրդէն :

— Երէ . — Երէ . — Երէ . — Երէ . —
րիստոնէութիւն ընդունած լինելով երէկ
Պարլլլլլ Յունաց երկրեցւոյն մէջ սոսնց
միլիտարիստ կատարուեցաւ ի ներկա-
յութեան խուռն բազմութեան :

— Մահացող . — Անցեալ օգոստոս
ամսոյ մէջ ի Պոլիս պատահած մահեր :

	Արեւ	Էջ	Զահ
Իսլամ	246	273	519
Քրիստոնեայ	201	161	362
Հրեայ	18	30	48
	465	464	925

Ասոցմէ քառասունը ծաղկալիտէ մե-
ռած :

ԱՐԿԱՄԻ ԵՒ ՈՃԻՐԻ

Մարշալ . — Անցեալ ուրբաթ
առաւօտ երեք հոգի պարունակող նաւակ
մը ընկղմած է Սամաթիայի ծովիցը :
Ընկղմեալներէն երկուքը ազատուել են
իսկ մին , Կարապետ , խեղդուել է :

— Նոյն օր ի Գուլաքըզ (Իսպիւստալ)
թուրք հանրմ մը իր տան ձեռնիկն մէջ
մեռած գտնուել է :

— Սահմանափակութիւն . — Բերայ Հաճո-
բուլօ խանի օտարապէս Լէօնիտաս անձ-
նապահութեան փորձ մը ըրաւ . Լաւ մը
արեւելեան յետոյ կը պատրաստէ ածու-
րով լեցուն մանակ մը , և զայն միա-
սին առնելով կը մտնէ իր սենեակն որուն
դուռներն ու պատուհանները լաւ մը գո-
ցելէ վերջ կը պառկուի :

Չարաթ առաւօտուն Լէօնիտասի ընկեր-
ներէ տեսնելով որ հաւ չեղեւի սովորական
ժամուն , կ'երթան կը զարնեն սենեկին
դուռը , բայց ձայն չը լսուի . հարկ կ'ը-
լայ կղպանը կտրուի , Երբ ներս կը մտ-
նեն , կը տեսնեն Լիւթիտասը անկողնին
վրայ տարածուած և անզգայացած : Ան-
միջապէս բժիշկներ կը բերուին , սակայն
սարկը յուսալի չէր :

Երէկ ժամը 8 1/2 կը մտնէ :

Այս անձնապահութեան գործին մէջ
կրկն խնդիր կայ :

— Երէկ ժամ 7 ին միջոցները յոյս մը
արեւելեալ վիճակի մէջ , երկու տարեկան
մանկիկ մը զրկած կուգէր Ղալաթի
թրամվէյը անցած պահուն ձիւրուն առ-
ջեւ հետուի և կրկնուելով վերջ տալ
իւր և մանկան կինաց : Սակայն հայ և
բոստանայ մը վրայ հասնելով արդիւնք
զայն և մանկիկն առաւ զրկէն :

— Երէկ առաւօտ կամուրջին ժամը
2 ին մեկնող կղզիի չղբենալ Ֆէհմեթ-Պահ-
ճէիի լացերն հասած ասուն հայ երկտա-
սարդ մը 25-30 տարեկան , ծովն ինչպիսի
խղղուեցաւ :

Ի ԳԱՒԱՌՍ

— Տիւրիկ ի քահանայ մը տեղական
իշխանութեան ծանուցած էր թէ իրեն
ծառայող հովիւ մը , Օհանէս անուն ,
հօտն երբ արտօնալարը կը տանէր , ա-
ւաղակներն անոր ձեռքին կտրուէն և
քանի մը արքա յարկաւորած տարած են :
Տեղական իշխանութիւնը ազգու միջոց-
ներ ձեռք առած և աւաղակներէն եր-
կուքը ձերբակալած են :

— ՕՐՏՈՒ ի քահանայ մը , Մէհմեթ
Ալի էֆենտի իր ծախարկը զարդ մը և
թէքքէ մը կառուցանել կուտայ այդ զար-
քին :

ԳՕՆԵԱՅ Ի կուսակալութեան խնդ-
րանաց վրայ , տեղերն ոտակալ գրկու-
րաց խնդիր վրայ հարկաւորած են ու-
տիկաններ աւելցուելու , հրամանաւ
վեհ . Սուլթանին :

— ՊԱՏԱՂԻՏ Հալաթի . — Երէկ զը-
րազ ԳՕՆԱՅ կազմուի համար Պաշտօնի
Գարաբիլիսէ գաւառակի Դ . գորաքանակի
պետ Մէհմեթ Ձէքի բաշա Անիթալ ժա-
մանիւր է :

— ՎԱՐ . — Երէ . — Երէ . — Երէ . —
ճէլ գաւառակի մօտերը հեռագրական չա-
վուշ մը գծերուն նորոգութեան զբաղած

պահուն , եօթը ձիւսոր տաղակներ վը-
րան յարձակելով ժամացոյց և ձ

1894 Մեպտ. 10 Երեքշաբթի օրէն սկսեալ մինչև Հոկտեմբեր 8

[illegible][illegible][illegible]